

Усі персонажі та події, описані в романі, вигадані, а збіги імен та прізвищ — випадкові і є плодом фантазії автора.

Частина перша

МІЖЛИЗЕНЬ

1

Слово живе довше за людину. Здавалося б, якийсь там безтілесний звук. Тьху! Звичайне коливання повітря, а дивись — роки, віки, тисячоліття прошумували над скрушною кулею нашої планети, мільйони попередників поринули в хлані землі, проросли травою й деревами, вжитими на покорм і житло інших поколінь, а слово, це тремтливе марево в нашій гортані, продовжує своє безсмертне існування.

Однак облишимо розумування високочолом ученим, які відгородилися від нас пологами книжкового пилу і щось бурмочуть, з'їдаючи життя в стумі своїх кабінетів. Вернімося до звичної реальності великого й зрозумілого нам міста.

За широкими, на всю стіну, вікнами тихо пливли ретельно пофарбовані зелені дахи. Попри армійську однаковість, дахи були різномасними, з індивідуальним рельєфом і якимись особливими викрутасами. Так нині вже не будують, хіба що на нових дачах, які обліпили останнього часу Москву, мов присоски велетенських мацаків. Дахи, мов смарагдові хвилі скам'янілої водоїми, застигли вигадливими горбами, зламами западин, за якими подеколи, ніби незагоріла

смужка тіла, жадано блисне на сонці білій тиньк стіни. Дахи цих кам'яниць, що дихають владою, вже кілька століть не міняють звичних обрисів і в тихій покорі обриваються біля самих Кремлівських стін.

Дахівки Старої площі до шістдесятих років до ладу ніхто й не роздвлявся, хіба що з якоїсь дзвіниці дивом уцілілого храму чекіст з олов'яними очима по-хазяйському суворо кине липкий погляд на підзвітну йому надгорищну просторінь чи роззява-птах безтурботно самотньою тінню ковзне над мертвим морем таємничого кварталу третього Риму.

Усю свою пишноту покрівлі показали не позбавленому чуттєвості чиновництву після спірного, якщо не сказати скандального, будівництва сірої від скла й бетону висотки шостого під'їзду, вхід в яку був з боку Ільнки.

Людину, що вперше підійшла до вікна останнього поверху цього безликого досягнення архітектури й глянула з висоти пташиного лету на диво переддвер'я Кремля, охоплював ні з чим не зрівняний містичний трепет. За частки секунди, як перед смертю чи брамою Раю, перед її внутрішнім зором пролітало життя. Найдрібніші пилинки її образів, знакові події вишиковувались у чіткий, влагоджений ряд і ставали вже якоюсь подобою східців, що спіраллю тяглися з безпросипного мороку всенародного небуття в сліпучу блакить державного світла персональної влади. Відчуття небожительства, надане ще за життя, переповнювало людське ество, народжувало всередині якусь ні з чим не зрівнянну гордість за власну причетність до чогось незримого, всесильного і незбагнено страшного.

Саме таких відчуттів і зазнавав, стоячи біля вікна свого кабінету, Малюта Максимович Скураш.

Заповітні мрії й таємні подуми, як правило, збуваються несподівано; вже, здається, і забув про них, перегорів, переболів і давно проковтнув надсадно-гіркий присмак нездійсненого, і раптом на тобі — привалило! Та ще як! Ти, недавно безрідна, напіврозтоптана життям і осатанілим побутом мізерна людина

російської дійсності, підносишся невідомою силою в грізні чертоги пекла Влади.

Тут, здавалося б, саме час і вигукнути: «Цур мене! Пек!» — і спробувати зупинитися, оговтати своє здиблене «я», відхекатися і спробувати зберегти в собі право називатися простою людиною. Та мало кому це вдається, бо вже так склеєна, так зладнана Система, котру ми звемо владою. Острах нежданої радості злету хутко проходить, і місце обачної поштивости заповнює сліпота і чвань.

Про сліпоту Малюта ще не здогадувався, він безстрашно плавав у хвилях своєї уяви, наелектризованої ейфорією призначення, яке тільки-но відбулось.

«Ех, шкода, батько не дожив, от би втішився — бач, куди занесло його сім'я», — з відтінню легкого журу подумав новий мешканець кабінету, зусиллям волі змушуючи себе відійти від пролому величезного вікна.

Зробивши кілька кроків, він усе ж не витримав і обернувся. Дахів уже не було видно, на все вікно від краю і до краю, немов гігантська нижня щелепа з нерівними, червоними від карієсу зубами і непропорційно величезними іклами башт, тяглася Кремлівська стіна. Червоні рубіни без внутрішнього підсвічування здавалися рваними шматками недоїденого м'яса, завітреного осіннім ранком. Над усім цим, ніби велетенська літаюча тарілка, палала трикольоровим прапором величезна у своїй безглуздісті куполоподібна покрівля.

Малюта Максимович заціпенів од несподіванки: «Ось Воно, лише протягни руку, зроби крок — і ти вже там, за Зубами!» Він підхопився і засновигав кабінетом, не зводячи очей з роздвоєних, мов ластівчині хвосту, зубців.

У двері постукали.

— Так, прошу, — з полегкістю видихнув Малюта і зупинився перед дверима, що безгучно відчинилися.

— Малюто Максимовичу, ви, звичайно, вибачте, — виказуючи роками натреновану ніяковість, мовила до-

сить привабна жінка років тридцяти. — Я співробітник секретаріату Інга Мрозь.

— Дуже радий познайомитися у свій перший робочий день з приємною людиною, особливо, якщо ця людина — чарівна жінка, — підносячи до губ вузьку, не позбавлену витонченості руку, промовив повернутий до реальности Скураш.

— Дякую за комплімент...

— Інго, ви мене ображаєте! Які компліменти під час виконання службових обов'язків?! Просто як держслужбовець держслужбовцеві я повинен був сказати правду. Не більш того.

Сторопівши від перших напористих слів, у котрих, мов сталені пера, задзенькали командні нотки, жінка в кінці монологу розсміялась.

— Недаремно, Малюто Максимовичу, нас попереджали про вашу неординарність...

— Цікаво, який то ординарець сіє в юних і тремливих душах такі втішні моему серцю чутки? Негайно відповідайте, Інго, а то...

— Товаришу Скураш, — стерши з обличчя усмішку і звичним рухом обсмикнувши поли темно-синього піджака, покликаного, вірогідно, підкреслити принадність переходу талії в стегно і з особливим цинізмом виділити м'ячки грудей, готових вирватися назовні, бо їм відверто бракувало місця під сліпучо білою сорочкою, з очевидною образою в голосі промовила жінка, — можливо, я для вас дрібний клерк, проте як держслужбовець держслужбовцеві маю право сказати...

Її сіро-зелені очі помітно наливалися холодом осінньої води, голос трохи тремтів, і якби не ледь уловні лелітки, що мерехтіли в глибині зіниць, це обурення можна було б сприйняти за щирю правду. Входячи у роль, Інга, в удавано гнівному вдиху набравши в легені якнайбільше повітря, ладна була продовжити монолог ображеної підлеглої, покликаний, на її думку, справити на цього сорокалітнього чоловіка особливе

враження, яке могло вивести їх на інтригуючу грань неслужбових можливостей.

Скураш, вихований армійським середовищем і з курсантських часів засвоївши аксіому: жінка — прекрасне, відразу включився у запропоновану йому гру. Накопичений роками досвід і природний запал убезпечували, як йому здавалося, від похибки, варто було тільки не квапитися і дочекатися, коли гра, яку тобі нав'язують, набридне її ініціаторові. Інга продовжувала щось ображено говорити і сама від цього заводилась.

«А вона й справді нічогенька... Тільки на якого хріна вся ця комедія? Хоча якщо комедію ламають, видно, комусь це потрібно».

Зробивши сей філософський висновок і раптом рішуче взявши жінку за плечі, Малюта наблизив її обличчя до свого на ту небезпечну відстань, коли виразно проявляються тонкі штрихи макіяжу і стає очевидним істинне призначення парфумів, зміцнених теплом і запахом шкіри, а навколишній світ готовий ось-ось розчинитися в широко розплющених, що віддзеркалюють одні одних, очах.

Інга від несподіванки здригнулася, не чекаючи на такий поворот. Її очі, втративши вже вдавану похмурість, виражали щирий подив, замішання й лукаву цікавість.

«От буде потішно, якщо він мене прямо зараз і трахне...» — з усміхом подумала вона, але потім, пересилиючи млість, що вже почала розливатися тілом, видихнула:

— Однак дивна у вас манера знайомитися з підлеглими, Малюто Максимовичу. А якщо хто-небудь зайде?

— Міняти манери мені вже пізенько, тим паче що ви самі спровокували мене на це безумство, а безумству хоробрих, як відомо, співаєм ми пісню. — З неприхованою нехиттю він відпустив плечі, які почали було вже тремтіти. — Так чим я зобов'язаний візитові, що так збурив мою кров і уяву?

— Справді, якось безглуздо все вийшло, тож даруйте мені...

— Не варто, бо нема нічого більш поважного, ніж взаємне глупство, а раз воно вже народилося, хай іде все своїм звичаєм. Але я вас уважно слухаю.

— Та нічого спішного, просто в мої обов'язки входить консультувати новопризначених працівників Ради. Знаєте, в адміністрації існує безліч документів та інструкцій, які регламентують порядок внутрішнього життя. Іноді ці документи дуже старі, деякі підписані ще ледь не Сталіним, та ось, попри похилий вік, не втратили чинності.

— То ви головний спеціаліст з номенклатури?

— Знову ви жартуєте і, зауважте, на вельми дражливу тему. Номенклатури нині, до речі, нема, точніше, нібито нема, але давні інструкції залишились, а в них розписано, що і кому годиться робити. Тому, аби полегшити ваше життя і попередити можливі конфузи в майбутньому, наберіться терпіння і послушайте мене.

2

Осіннє небо повільно тьмяніло, вбираючи свинець, що дихав безоднею майбутніх холодів, і лише на заході сліпуче сяяло страшним проломом із рваними краями. Стовп яскравого і через те майже нереального світла, клубочучись у вечірньому серпанку, падав з цієї діри стрімко вниз, упирався в спадистий горб, не дозволяв небові остаточно навалитися на довколишні дачні селища і, перетерши їх на дрібний, мов сажа, пил, виплеснути в навколишність морок безмісячної ночі.

Постать людини на тлі цієї гри світла здавалася майже примарною, і якби не кручені балясини поручнів веранди, що виходила просто в сад, її цілковито можна було б сприйняти як оптичну оману, породжену присмерком і нашою уявою. Хмарка тютюнового диму огортала голову чоловіка і якимось дивним